

דברי תודה בטקס מרצים מצטיינים בטכניון

ביום ראשון, 5 ביולי, קיים הטכניון את טקס ההוקרה למרצים מצטיינים. המרצים המצטיינים נבחרו, כמדי שנה, לאחר שקלול מדדים איכותיים וכמותיים וניתוח תוצאות שאלון הסטודנטים. לארבעת האחוזים העליונים מבין המרצים הוענקו בטקס תעודות הוקרה, והמרצים אשר נבחרו עשר שנים ברציפות זכו גם לתואר מרצה מצטיין מתמיד. במסגרת הטקס הוענקו גם פרסי ההנהלה למצוינות בהוראה לעמיתי הוראה ע"ש דוד צילג.

נשיא הטכניון פרופ' אורי סיון אמר לזוכים כי "רבים מהמרצים שלנו מצוינים – אך אתם חוד החנית. אתם המרצות והמרצים שמהווים דוגמה ומופת לבית הטכניון כולו. אנו מעניקים לכם תעודות הוקרה על הצטיינות בהוראה, אבל אין לי ספק שהפרס הגדול ביותר עבור כל אחד ואחת מכם הוא הכבוד וההערכה שרוחשים לכם הסטודנטים והסטודנטיות שלכם, התחושה שהשפעתם ולו במעט על עולמם והענקתם להם רגעים שילוו אותם לאורך כל חייהם."

בשם הזוכים דיבר פרופסור חבר אסף מרום, ראש המעבדה לאנטומיה ולאבולוציה של האדם בפקולטה לרפואה ע"ש רות וברוך רפפורט, שאלה היו דבריו.

"המדע – מלכות לעצמה, שרביט הזהב אין בידה"

נשיא הטכניון, פרופ' סיון, המשנה הבכיר לנשיא, פרופ' רז, חברי ההנהלה מכובדיי, מרצים מצטיינים, קהל יקר ונכבד

"מצויינות" היא תכונה המבטאת רמה אישית גבוהה במיוחד, העולה במובהק על הסטנדרד המקובל. האם יש לחברה עניין לשאוף למצויינות? האם יוכל מוסד אקדמי לקבוע כללי התנהגות שיחייבו אותנו לנהוג במצויינות? האם יש עניין לחברה או למוסד אקדמי לטפח מצויינות ולהשקיע בכך ממשאביהם?

בפתח דבריי אציג בפניכם מדרש מתוך התלמוד הירושלמי.

אלכסנדר מוקדון הלך אצל מלך קצאי. [אנחנו לא יודעים מהי ארץ קצאי, היה מי שהציע שמדובר בארץ קצה העולם]. המלך הראהו הרבה כסף וזהב. אמר אלכסנדר: לא לראות כספכם וזהבכם באתי, אלא לראות מנהגיכם ודיניכם.

באו שניים לדין לפני המלך. אמר האחד: אדוני המלך, חורבה קניתי מאדם זה, ומצאתי מטמון בתוכה. אמרתי לו [למוכר]: טול המטמון שלך. חורבה קניתי, מטמון לא קניתי. והשני אמר: אתה מתיירא מעונש על גזל, אף אני כך. החורבה – וכל מה שבה – מכרתי לך.

קרא המלך לאחד מהם ואמר לו: יש לך בן? השיב לו, הן. ולשני אמר: יש לך בת? השיב לו, הן. אמר להם המלך: יילכו וינישאו זה לזה ויהא המטמון לשניהם.

התחיל אלכסנדר תמה. אמר לו המלך: וכי לא יפה דנתי? אמר לו, יפה. אמר לו המלך, אילו בא לפניך דין זה במדינתכם, מה היית עושה? השיב לו אלכסנדר: הייתי חותך ראשו של זה וראשו של זה, והמטמון יילך לבית המלך.

עד כאן המדרש.

במאמר נפלא מנתחת המשפטנית ונשיאת האקדמיה הישראלית הלאומית למדעים, פרופ' נילי כהן, את ההנגדה שבין האתיקה של מדינת קצא לבין זו של יוון. בקצא שורר מצב של מצויינות מוסרית, שכן גם המוכר וגם הקונה מתחרים – לא על הזכות לקבל אוצר – אלא על הזכות להשיבו. כל אחד מהם חרד, שאם לא ישיב את המטמון לחברו, הוא ייחשב גזלן. הסכסוך נסב לא על לקיחה כי אם על נתינה. המשפט של אלכסנדר מוקדון הוא משפט המשקף רדיפת בצע והשחתת המידות הטובות. לעומת זאת, המשפט של מלך קצא חותר למצויינות ערכית, לפיה הסכסוך מסתיים על ידי שותפות.

כהן אף מסבה את תשומת ליבנו להבדל שבין שני סוגים של מוסר: מוסר של חובה, morality of law, מול מוסר של שאיפה, morality of aspiration. המוסר של החובה קובע את כללי המינימום, שבלעדיהם אין חברה אנושית יכולה להתקיים, והוא תחום בין כללי המשפט. לעומתו, המוסר של השאיפה הוא זה של החיים הטובים, של המצויינות והמימוש המלא של הכישרון האנושי, ועליהם כללים משפטיים לא יכולים לחול. המשפט יכול לחייב אותנו ללמוד, אולי ללמד, אבל לא להצטיין בלימודים או בהוראה. גם אם יהיה כלל האומר "ופיתחת את כשרונותיך המלאים", בדומה לכלל הידוע "ואהבת לרעך כמוך", ככלל משפטי הוא יהיה חסר ערך.

לפני שבועות מספר לקחתי חלק במפגש של נשיא הטכניון והמשנה הבכיר לנשיא עם חברי הסגל החדשים בטכניון. בדבריהם הדגישו פרופ' סיון ופרופ' רז את חוסר הוודאות המאפיינת את התקופה האחרונה נוכח המשברים בפניהם עומדת מדינת ישראל מבית ומחוץ, ואשר נותנים אותותיהם גם בין כותלי האוניברסיטאות. מנגד, הם העלו על נס בדבריהם את האחריות העצומה של הטכניון לא פחות מאשר לקיומה של המדינה, רעיון שמקורו ההיסטורי בקונגרס הציוני החמישי, 1901. ועוד הוסיפו ושאלו, מהו המצפן המכוון התנהלותו של מוסד הנושא על כתפיו אחריות כשל הטכניון, בתקופה של חוסר וודאות? הם הפנו אותנו אל חוקת הטכניון, המכוננת את הערכים עליהם מבוססת העשייה שלנו כאן, במחקר ובהוראה.

סעיף 2 לחוקה קובע, בעברית מפוארת ומתוך מוסר של שאיפה, שיעדי הטכניון להפיץ את הדעת בדרך ההוראה ולקדם את הדעת בדרך המחקר הטהור והשימושי, להקנות לסטודנטים ערכי חינוך כלליים, לשרת את מדינת ישראל ואת משקה במתן עצה, ולעמוד ביעדים האלה מבלי להפלות אדם מסיבת גזע, דת, לאום או מין.

כשאני קורא את הדברים אני מוצא בהם הד לדבריו של הסופר האהוב עליי עגנון, ברומן הגדול "שירה" אשר עלילתו מתרחשת באוניברסיטה. וכך אומר עגנון, **"המדע – מלכות לעצמה, שרביט הזהב – אין בידה"**.

אכן, המדע מלכות לעצמה. יש לו חוקים, שפה, ותביעה חמורה לדיוק ולאמת. אנו חיים במלכות המדע, ומשתדלים להכניס לתוכה את תלמידינו: ללמד אותם לחשוב, להטיל ספק, ולהכיר בכך שהאמת גדולה מאיתנו.

אבל דבריו של עגנון מבלטים גם את הצניעות הנדרשת בממלכת המדע. המדע אינו מחזיק לבדו בכוח להפוך ידע לאחריות, מומחיות ליושרה, והצלחה למצויינות אישית. את כל אלה אי אפשר לצוות. אי אפשר לקבוע בתקנון שאדם יהיה מורה מעורר השראה, נדיב, או מסור מעבר לשעות העבודה. **אנו פוגשים בכיתה בני אדם**

צעירים, מלאי תקווה, המבקשים לא רק להרחיב דעת, אלא גם להבין לאיזה סוג של אדם הידיעה הזו מחייבת אותם להפוך.

אני מרגיש זאת היום באופן אישי מאוד. בקהל יושבת משפחתי, ובתוכם בתי כרמל, בת שנה ועשרה חודשים. היא אינה יודעת מהי אוניברסיטה, מהי חוקה ומהו מדע. בהקשר הטקס הערב, כרמל היא בשבילי תקווה, ואחריות יומיומית לעמוד בתוך מלכות המדע בענווה הראוייה ליודעים ששרביט הזהב אין בידם.

בשם המרצות והמרצים המצטיינים, אני מבקש להודות לטכניון על ההכרה הזאת. לסטודנטיות ולסטודנטים שלנו, שמזכירים לנו בכל שנה מדוע הוראה היא זכות גדולה כל כך, ולמשפחות שלנו, אשר נושאות איתנו באהבה את המחיר והמשמעות של מוסר השאיפה.